

Notater før en domsavgjørelse

Det var altså det. Det var ikke gått mer enn en uke, og rettsforhandlingene var bare såvidt begynt. Slakteren fra Lyon var ikke engang ferdig med det aller første avhøret. Og så klarer advokaten hans å gjennomføre mesterstykket – å så forvirring og tvil blant sine motstandere. Er Barbies fravær fra rettssalen en krigslist? En rettslig manøver? Brøt han sammen ved tanken på å møte ofrenes blikk, 40 år etterpå? Eller må vi snarere se denne unnvikelsen, slik jeg personlig har en tilbøyelighet til å tro, som et tegn på definitivt hat og likegyldighet? Og hva skal man gjøre? La anklagebenken stå tom? Hente den tiltalte med makt? Hente ham tilbake til benken, lenket, mellom to gendarmen? Uansett hvordan utfallet blir i det lange løp, er dette spørsmål som opptar franskmennene. Spørsmål som avgjør deres livsstil, livsrytme, timeplan. Og akkurat som høyreekstremisten Jean-Marie Le Pen i Front National når han påtvinger politikerne sine fantastier, kan også advokat Jacques Vergès skryte av å ha ført den begynnende rettsaken mot Barbie over på det sporet hvor han ville ha den. En vakker avledningsmanøver. En fullkommen unnvikelsesteknikk. Le Pen og Vergès har kampmetoden til felles.

Denne advokaten er virkelig en enestående personlighet. Mindre «glitrende» enn det er blitt sagt. Mindre «forførerisk» enn jeg hadde trodd. Med en veltalenhet som i første omgang virker gammeldags og overdrevent høytidelig og en anelse for patetisk. Hans styrke? Kynismen, naturligvis. Frektheten. For eksempel den utenkelige uforskammetheten når han slår oss i hodet med sin svært så patriotiske lovtale over «det franske rettsvesen». Eller det påtatte raseriet overfor en motstander som ved å nevne den berømmelige presedensen ved bortførelsen av Eichmann fra Argentina, ville utstyre Frankrike med noen redde... og israelske skikker. Er Vergès antisemitt? Jacques Givet mener tydeligvis det, i den fine boken han har skrevet om advokaten. Han siterer en passasje hvor Klaus Barbies advokat kort og godt oppfatter hele prosessen som et forsøk på å «vinne stemmene til en flyktig og innflydelsesrik velgergruppe». Givet minner om at vi ikke finner ett ord fra Vergès' munn eller penn som tyder på det minste snev

venne oss til tanken på at Jacques Vergès ikke er noen vanlig advokat.

Hva skal denne rettssaken tjene til? Hva skal denne komedien tjene til? Var det nødvendig å ta chansen på at det hele skulle skli ut på denne måten? Var det nødvendig å gi denne personen – og dermed den saken han forsvarer – en så betydelig talerstol? Jeg har stilt meg spørsmålet, og jeg er ikke den eneste. I likhet med Simone Veil har jeg lurt på om vi ikke har gått i en forferdelig felle vi kommer til å få de største problemer med å unnsnippe fra. Jeg har overrasket meg selv i å tenke – hvorfor ikke innrømme det? – at en «ulykke», et «forkjært fall» i en fengselskorridor ... Og fremdeles idag, ansikt til ansikt med denne formalismen, disse juridiske snurrepiperiene, denne «formodningen om uskyld inntil det motsatte er bevist», som – heldigvis – utgjør selve prinsippet for en demokratisk rettssak – ansikt til ansikt med alt dette er det vanskelig å unngå å tenke at vi fra tid til annen beveger oss på kanten av en «banalisering». Men når så meget er sagt, og når jeg tenker nøyer over det, tror jeg vi må hoppe over dette. Jeg tror denne rettssaken i bunn og grunn er et gode. På grunn av historien. På grunn av hukommelsen. Og på grunn av de rystende ansiktene til ofrene som er her, rett ved siden av meg, i rettsalen – ofrene, som om nødvendig ville fjerne mine siste rester av tvil.

Ja, ofrene. Alt oppstyret kunne få en til å glemme dem. Få en til å glemme at det tross alt er dem denne saken angår mest. Så morbide fascinerende som vi er over Jacques Vergès' minste smil, blunk og håndbevegelser, ser vi jo ikke lenger de smertelige ansiktene til de menneskene som er kommet for å vidne mot ham. Måtte jeg få tilgivelse. Men det er de som interesserer meg. Det er de som gjør meg beveget. Det er ordene deres jeg først og fremst har lyst til å høre denne fredagen. Hva disse ordene går ut på? At de gir fullstendig blaffen i Vergès. At de gir pokker i krigslistene hans. At en rettssal forresten hverken er noe teater eller noe varietetslokale. Og at når de er her med de nedtrykte uttrykkene, de knuste kroppene og de herjede ansiktene, så er det først og fremst og ganske enkelt for å oppnå rettferdighet. Det er blitt begått forbrytelser. Forbrytelser som aldri kan glemmes. Forbrytelser det

man dem? Hvordan skiller de seg fra vanlige sår? Hva skyldes det at man kan si om én forbrytelse at den er en «forbrytelse mot menneskeheten», mens man ikke kan si det om en annen forbrytelse? Domstolen i Nürnberg kalte det «forbrytelser mot det menneskelige». Domstolen i Jerusalem kalte det «forbrytelser som går til angrep på selve menneskets menneskelighet». Og for å være konkret vil jeg tilføye: Forbrytelser som rammer et menneske ikke så meget på grunn av det han gjør, som på grunn av det han er; ikke så meget for det man – med rette eller ei – mener han har gjort seg skyldig i, som for det man regner ham for å være. Den franske hær begikk riktignok forbrytelser da den torturerte soldater fra den algirske frigjøringsbevegelsen FLN. Men disse menneskene var ihvertfall soldater. De ble rammet som soldater. Forresten var de sterke nok til å svare, ja til å seire. Og uansett hva advokat Vergès sier, er det tilstrekkelig til å skille dem fra de jødene og sigøyerne som ble utryddet av nazistene.

Samtale med Harlem Désir i SOS-Racisme, på toget tilbake til Paris. Han er enig, sier han, i at det som skjedde med jødene, er uhyrlig og ikke har sin like i verdenshistorien. Han er enig i at man ikke uten en alvorlig misforståelse eller en ondsinnet baktanke kan sammenligne nazismens forbrytelser med de forbrytelsene franske generaler begikk i Algerie, uansett hvor avskyelige disse siste forbrytelsene også var, og uansett hvor avskyelig det var å dekke over dem. Og først og fremst er han enig i at hvis det er en forutsetning å få disse generalene dømt for å kunne avsi dommen over Barbie, så må vi vente på det samme før vi kan uttale det minste fordømmende ord om torturen i Chile, forsvinningene i Argentina under militærdiktaturet og apartheidssystemet i Syd-Afrika. Harlem kommer imidlertid med en tilføyelse jeg synes virker rimelig: Det mest avskyelige i advokat Vergès' holdning er hans måte å ta algirerne til inntekt for seg på, hvordan han i suveren forakt for hva de selv synes, tar med deres historie i forsvarssystemet sitt. Det mest avskyelige er den «bjørnetjenesten» han gjør ofrene i Algerie ved å trekke dem inn i en meget tvilsom kamp, mot deres egen vilje. Kommer Barbies ofre til å godkjenne denne fremgangsmåten? Det er slett